

Õpetajate vastavus kvalifikatsiooninõuetele ja ainepädevus

*Kas Haridus- ja Teadusministeeriumil on olemas õige ja täpne
teave õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuse ning
ainepädevuse kohta?*

peakontrolör Ines Metsalu-Nurminen
auditijuht Rauno Vinni
audiitorid Triin Jõelet ja Riina Saaremägi

Riigikogu riigieelarve kontrolli erikomisjoni istung
24.01.2024

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Auditi eesmärk ja osapooled

- Auditi eesmärk oli hinnata, kas Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) on õpetajate kvalifikatsiooni ja ainepädevust puudutavate andmete kogumist ning talletamist korraldanud nii, et on olemas õige ja asjakohane teave õpetajaskonna arendamist puudutavate otsuste tegemiseks.
- Auditeeritu oli Haridus- ja Teadusministeerium.
- Menetlusosalistena olid kaasatud kohalikud omavalitsused (koolipidajad) koos koolidega. Nendele hinnanguid ei antud.

Auditi teemad ja küsimused

1. Õpetajate vastavus kvalifikatsiooninõuetele

Kas HTMil on olemas õiged ja asjakohased andmed õpetajate **kvalifikatsiooninõuetele** vastavuse kohta?

Kuidas HTM koolijuhte ja -pidajaid õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuse hindamisel toetab?

2. Õpetajate ainepädevus

Kas HTMil on olemas info õpetajate **ainealase pädevuse** kohta, mida saaks kasutada õpetajate täienduskoolituste planeerimiseks?

Kuidas HTM koolijuhte ja -pidajaid õpetajaskonna ainepädevuse arendamisel toetab?

Auditi metoodika

- Riigikontroll vaatas läbi õpetajate kvalifikatsiooni ja ainepädevust kinnitavad **taseme- ja täienduskoolituste tunnistused** ning **küsis osapooltelt selgitusi**.
 - Riigikontroll võrdles õpetajate tegelikku kvalifikatsiooni EHISE andmetega.
 - Lisaks tegi Riigikontroll valimi koolides küsitluse, millele vastas 175 koolijuhti.
- Auditis võeti vaatluse alla 2022/2023. õa-l (10.11.2022. a seisuga) **põhikooli kolmandas astmes loodusõpetust, füüsikat, keemiat, geograafiat, bioloogiat ja matemaatikat (LTT-aineid) õpetanud õpetajad**.
- Auditi valimis oli **486** põhikooli kolmanda kooliastme LTT-ainete õpetajat kuni 250 õpilasega munitsipaalkoolidest.

Riigikontrolli valimis ei vastanud iga neljas LTT-õpetaja kvalifikatsiooninõuetele

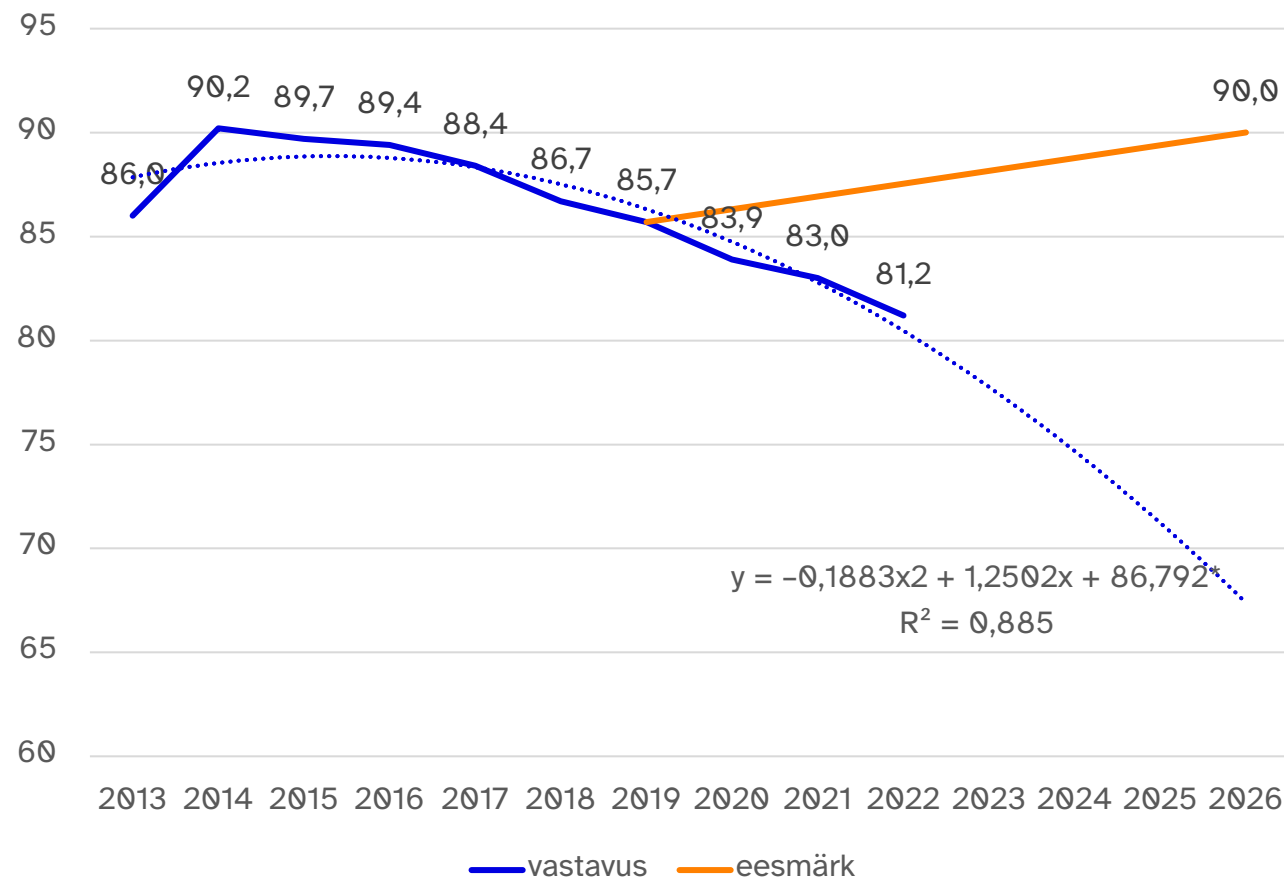
Kvalifikatsiooninõuetele vastavate LTT-õpetajate osakaal oli Riigikontrolli valimis kehvem (**76%**), kui Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) andmed samade õpetajate kohta näitasid (**82%**).

Õpetajate järelkasvu tagamiseks koostatud tegevuskava kohaselt peaks aastal **2026** üldhariduskoolides kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal olema **90%**.

HTM on kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaalu eesmärgist kaugemale triivimas

Joonis 1. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal üldhariduskoolides 2013–2022, senise trendi prognoos ja eesmärk

Märkus:

Õpetajate järelkasvu tegevuskava koostamisel loeti algtasemeks 2019. aasta näitaja tase (85,7%), eesmärk (90%) seati 2026. aastaks.

* Polünoomse prognoosisjoone matemaatiline võrrand.

Allikas: Riigikontroll HaridusSilma ja õpetajate järelkasvu tegevuskava andmetel

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmed õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuse kohta ei ole õiged ega asjakohased

Probleemil on kaks peamist põhjust:

1. Koolijuhid eksivad kvalifikatsiooninõuete hindamisel, sest nõuetele vastavuse hindamisel on liiga palju tõlgendamisruumi (nt mida tähendab pedagoogiline haridus? Kuidas hinnata, kas õpetajal on kõrgharidus õpetatavas aines?)
2. EHISesse sisestatakse andmeid valesti

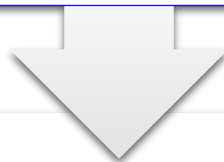
Tuleb panustada kvalifikatsiooninõuete hindamise ning EHISe andmete korrastamisse

Õiged ja asjakohased andmeid on vaja, et märgata muutusi õpetajaskonnas, mõista, mida on vaja teha hariduse kvaliteedi tagamiseks ning kui palju selleks on raha ja inimesi tarvis.

Eesti LTT-ainete õpetajate ettevalmistus jätab soovida

Riigikontrolli valimis oli vaid 34%-l õpetajatest kõigis nende õpetatavates LTT-ainetes vajalik ettevalmistus. Seda on liiga vähe. 27%-l õpetajatest LTT-aine alane ettevalmistus puudus. Seda on liiga palju.

Õpetajate nappuse tingimustes annavad LTT-aineid sageli koolis töötavad teised aine- või klassiõpetajad ning nn karjääripöörajad, kellel sageli ei ole ainete õpetamiseks vajalikku ainealast ega -didaktilist ettevalmistust.

Professionaalsete õpetajate puudus on Eestis sügavam murekoht, kui pelk kvalifikatsiooninõuetele vastavuse statistika näitab.

Õpetajate ainepädevuse arendamisele on nii koolijuhid, koolipidajad kui ka HTM vähe tähelepanu pööranud

- Õpetajate täienduskoolituses on viimastel aastatel ainepädevuse arendamine olnud tagaplaanil, fookus on olnud muude pädevuste arendamisel.
- Ainealane ja **-didaktiline** pädevus on õpetamisel kriitilise tähtsusega, õigusaktidest ja kutsestandardist tulenevalt peab seda õpetaja ametisse värbamisel ja arendamisel arvestama.
 - Riigikontrolli arvates ei ole vaja ainepädevuse tingimusi taas kvalifikatsiooninõuetes eraldi rõhutama hakata. Õpetajate ainepädevuse tõstmiseks on teisi viise ja tööriistu (vt soovitusi).

Riigikontrolli soovitused haridus- ja teadusministrile (1)

- Tõhusate õpetajapoliitika meetmete planeerimiseks ja nende mõju hindamiseks tuleb HTMil tagada, et kvalifikatsioonitaset iseloomustavad andmed oleksid kvaliteetsed.
- Selleks peab HTM sõnastama ühtsed ja selged seisukohad, kuidas kvalifikatsiooninõuetele vastavuse hindamisel probleemsetel juhtudel toimida, ning tegema need koolidele kättesaadavaks.
- Samuti tuleb jätkata kvalifikatsiooninõuete täitmise seiret, milles HTM on ühendanud järelevalve ja nõustamise.

Riigikontrolli soovitused haridus- ja teadusministrile (2)

Tõhusama teavitamise, nõustamise ja järelevalve alternatiivina võiks HTM kaaluda võimalust asuda seatud haridusnõuete täitmist hindama keskselt nende õpetajate puhul, kes vastaksid kvalifikatsiooninõuetele, lähtudes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 99 rakendussätetest.

Kvalifikatsiooninõuded (põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, § 74 ¹ lg 4)		Kvalifikatsiooninõuetele vastavaks loetakse ka isikud (põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, § 99)	
1)	magistrikraad (valikaine õpetajal kõrgharidus) või sellele vastav kvalifikatsioon	1)	kes on töötanud enne 01.09.2013 põhikoolis või gümnaasiumis õpetajana või õppealajuhatajana või kutseõppeasutuses üldharidusainete õpetajana ning
2)	õpetajakutse ning	2)	kelle puhul on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest: a) isik on enne 01.09.2013 omandanud pedagoogilise keskeri- või kõrghariduse; b) isik on omandanud kõrghariduse tema õpetatavas aines ja omab pedagoogilisi kompetentse. Alates 01.06.2002. a Eesti hariduse infosüsteemis (EHIS) registreeritud õppekavade puhul käsitatakse kõrgharidusena magistrikraadi.
3) eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja selle alusel kehtestatud nõuetele (jõustub alates 01.08.2024).			

Riigikontrolli soovitusel haridus- ja teadusministri (3)

- HTM peaks õpetajate ainepädevuse arendamisega varasemast aktiivsemalt ja süsteemselt tegelema.
- See tähendab, et:
 - välja tuleb selgitada Eesti õpetajaskonna tegelik ainepädevus ja arendusvajadus,
 - luua õpetajate ainepädevuse hindamiseks ja arendamiseks töövahend,
 - teha ainealased ning -didaktilised koolitused kättesaadavaks kõigile soovijatele ja
 - korrastada EHISE täienduskoolituste andmed.

